כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח



בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בלק ■ ט' תמוז ה'תשס"ט ■ 01.07.2009 ■ גליון מס' 25

תפוצה לכל קהילות ישראל

פרקים בעולמה של רבנות הקהילה בישראל

מאמר שישה עשר בסידרה

/ הרב אהרון כ"ץ*

מעמדה של רבנות הקהילה בפולין של המאה השש-עשרה הלך ונתעלה יותר ממעמדן של רבנויות בקהילות מרכז אירופה ואשכנז. בתשובה שכתב הרמ"א לתלמידו ר' נפתלי הירש בן ר' משה אפרים שור (שאשתו הייתה בתו של ר' ישראל בנו של ר' שכנא מלובלין), ביקר הרמ"א את ר' נפתלי הירש על בואו לפולין מהטעם שבמדינת פולין אין ידועה שנאה ליהודים כמו באשכנז והוסיף: "מי יתן והיה כן עד ביאת משיחנו ודי בזה" (תשובת הרמ"א צ"ה).

בר פלוגתתו הגדול של הרמ"א ר' חיים בן בצלאל, אחי המהר"ל מפראג, כותב במאמרו "ויכוח מים חיים": "דבמדינת הרב (הרמ"א) ידוע שת"ל (תודה לא-ל) אין עם ה' בזוי ושפוי כל כך וכל הגוי הבא ברחוב היהודים אימת הציבור עליו וירא לעשות נבלה בישראל". לעומת זאת, קהילות מרכז אירופה של המאה השש עשרה סבלו רדיפות וגירושים, כדוגמת הרדיפות שסבלו יהודי פראג החל משנת רפ"ד (1524) ויהודי בוהמיה בשנת ש"א (1541). חלק מן הנמלטים מן הרדיפות קבעו מושבם בפולין, חלקם בקרקא שם יסדו קהילה בשם "קהל אנשי ביהם בעיר קרקא". בראש העדה הזו עמד ר' אברהם מבוהמיה, בנקאי החצר של מלך פולין. לבית הדין של קרקא הגיעו שאלות הלכתיות וציבוריות של יהודים מכל מרכז אירופה. בשנת ש"י (1550) שלח ר' מאיר מפדואה בקשה לרבני קרקא שיוציאו חרם על ספרי הרמב"ם שהודפסו בעירו על ידי אינו יהודי בתחרות עסקית קשה עם הדפוס שלו. הרמ"א הוציא בעניין זה תשובה מורכבת ביותר בהלכה (סימן י' בתשובות הרמ"א) שנחתמה ביום א' ד' אלול ש"י (1550), שבו קרא שלא לקנות ספרים בהוצאת אותו נכרי.

> **"התחום הרחב ביותר שבו התפתחה היצירה התורנית בפולין של הזמן החדש, יצירה שאינה מתחום הספרות ההלכתית, הייתה הפרשנות למקרא ולפירושי רש"י על המקרא..."**

שאלה מורכבת ביותר הנוגעת אף היא לאשר ארע בעיר פראג הובאה בפני בית דינו של הרמ"א בקרקא. המעשה ארע בשנת שי"ח (1558). יהודי חשוב מבני העיר פראג ששמו היה ר' מרדכי כ"ץ השיא בתו לאחד מתושבי פראג. הבעל שם עלילות דברים על אשתו כאילו זינתה תחתיו וביקש לפטור אותה בלא כתובה ולבייש את משפחתה. בשש תשובות בספר השו"ת של הרמ"א למדנו כיצד הרמ"א ושותפיו בדין משה בן יקותיאל ז"ל סג"ל איש לנדא, ויוסף בן הר' מרדכי גרשון כ"ץ, פסלו את עדי הבעל והוכיחו שמדובר בעדי שקר. מתוך דברי התשובה אנו למדים על מעמדה הירוד של הקהילה בפראג של אותם הימים, ועל היכולת לשכור עדי שקר בעיר. אגב, למרות כל הבירורים שעשו הרמ"א ובית דינו לפסול את עדי הבעל, כתבו הדיינים: "כיון דלעלמא דלאו דיני גמירי אתחזק איסורא לכן גם אנו החתומים מטה לא נסמוך אדעתינו אם לא שיסכימו עמנו שתי תופסי ישיבות משתי עיירות, ואם יסכימו עמנו נצטרך עמהם לעשות מעשה על דברינו להתירה. ואם לא, יהיו דברינו בטלין לעניין זה". ללמדך עד כמה צנועים וזהירים היו דייני העיר, שלמרות פסק דין ברור ומשכנע לא היו מוכנים לעשות מעשה עד שיסכימו עימהם דיינים אחרים. כמה מוסר ויראת ה' אנו חייבים ללמוד מדרך התנהלותם בהלכה של הרמ"א ובית דינו.

על מעמד הרבנות של פראג אנו למדים מדברי הרמ"א בתשובה נ"ה: "עוד רעה רבה ראיתי שבר

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

חוק וסדר החלום ושברו

כל דרדק זב חוטם יודע כי יש להתייצב לדיון בשעה היעודה. מי אשר יאחר לדיון יתן על כך את הדין...

המשך בעמ' 6

מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל

השל"ה הקדוש כותב: פסוק זה נקבע על ידי מסדרי התפילות בפתחה של תפילת שחרית...

המשך בעמ' 8

סיפור לשבת

סבי הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל

סבי הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל נולד בעיר מיר שבליטא בשנת תרנ"ט. את עיקר חינוכו קיבל מאביו, וכן מרבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, ה'סבא' מנובהרדוק...

המשך בעמ' 3

שביבים

■ "מקור ראשון" לחילול שבת
■ "היזהרו ממגנום וקורנטו בחו"ל
■ חמין במוצאי שבת מלוגמה
■ "כבוד הבריות"

המשך בעמ' 6

בי רב דחד יומא הנסמך היום, תיכף לסמיכה יברך עצמו בקול גדול ונוטל מקל ורצועה בידו ומטפל בגיטין ואינו נושא פנים למורים אחרים אשר בעיר שהם זקנים ובעלי הוראה, כאשר גלוי לפני על אותם ר' מענדיל ור' פלק אשר לא שמשו כל צרכם. ואם הרבנות ניתנה להם במתנה לכבוד ולתפארת, לא יכון להם להרים יד ברבנים סמוכים זקנים אשר בעיר להורות ולהתעסק בגיטין שלא מרצון המורים הזקנים ההם, כאשר עשו ר' מענדיל ור' פלק להורות במקום רבם. ולאשר אלו גם לבם בהוראה מרבים מחלוקת בישראל". הרש"ל -כותב בספרו "ים של שלמה" למסכת בבא קמא סי' נח: "בעו"ה (בעוונותינו הרבים) הנסמכים מרובים והיודעים מועטים, ונזוחי דעת נתרבו, שאין אחד מכיר מקומו, ומיד כשהוא נסמך מתחיל להשתרר ולקבץ בחורים בהון עתיק כדרך השרים ששוכרים עבדים לרוץ לפניהם. והנה אותם נקראו שועלים קטנים שמחבלים כרם ד' צבאות כאשר כתב הרמב"ם". אין ספק שבמצב רעוע כזה של הרבנות במרכז אירופה תופסת פולין ככלל, וקרקא ודיניה הגדולים בפרט, את המרכז של הפסיקה וההוראה בכל מרכזה ומזרחה של אירופה.

הרושם הראשון המתקבל מלימוד הספרות של בני דורו של הרמ"א בפולין הוא שכל עיסוקם היה בהלכה בלבד. אך בדיקה יותר מעמיקה מלמדת אותנו שאין הדבר נכון. המאה השש עשרה מצטיינת ביצירות רוחניות משמעותיות בתחומי יצירה שונים ומגוונים. בצפת של אותם הדורות מתפתחת יצירה משמעותית ביותר בתחום תורת הנסתר. כאן פעלו האר"י הקדוש וגוריו, ור' משה קורדובירו. בין החכמים הבולטים בצפת של אותו הדור יש למנות את ר' משה אלשיך שנולד בשנת רס"ז (1507) לערך ונפטר קרוב לשנת ש"ס (1600). ר' משה אלשיך כיהן כדיין בבית דינו של ר' יוסף קארו (כבר הזכרנו במאמר קודם חתימתו על פסקי בית הדין), אך פעל בהרחבה בתחומים מגוונים נוספים. הוא פרסם דרשות לתורה שנדפסו לראשונה בקושטא שנ"ג (1593) וכן דרשות נפלאות לספרות הנ"ך. בין יתר כתביו יש להזכיר את פירושו למסכת אבות, להגדה של פסח ו"סדר שומרים לבוקר" כמנהג איטליה, שהוא בעצם קינה על חורבן הבית.

לא רק צפת של הדור ההוא היא מקום נרחב ליצירות מגוונות בתחומי הרוח היהודים. כך פעלו במרחבי הקיסרות העותומאנית ר' אליהו מזרחי, ר' יוסף טאיטאצק והרב הדרשן ר' משה אלמושנינו, ולכל אלה הייתה השפעה על חכמי ישראל ועל יצירתם. אך מעל הכל, התגברות התפוצה של ספרים מודפסים הרחיבה והעצימה את התעניינות הקהל הרחב ככלל, וקהל החכמים בפרט, בתחומי היצירה השונים של חכמת ישראל, וזו פשתה בין קהל החכמים. כך נוהג ר' חיים בן ר' בצלאל כשהוא מחבר ספר בשם "ספר החיים", ספר של דרשות והגיגי מוסר. אמנם הוא פותח את ספרו בהצטדקות על שפנה מדברי הלכה לדברי מחשבה, והוא מספר שהדאגות הרבות שהעכירו את ליבו בשנת פרוץ המגפה בפרייבורג בשנת של"ח (1578) מנעו ממנו להתעמק בהוויות אביי ורבא "דשמעתתא בעי צילותא כיומא דאיסתנא" (דברי הלכה זקוקים לצלילות הדעת כיום שבו מנשבת רוח צוננת), ועל כן מצא את עצמו יושב וכותב דברי אגדה ומוסר על מנת שלא לישב בטל. הרמ"א כותב בתשובתו לרש"ל (שו"ת הרמ"א סימן ז'): "תחילה אענה מה שהרעיש אדוני את העולם עלי בהביאי במכתבי הראשון דבר חכמת היונים וראש הפילוסופים, ועל זה כתב אדוני שהתורה חוגרת שק כו'. אומר שזו מחלוקת ישנה בין החכמים ולא אצטרך להשיב עליה, כי כבר תשובתו הרמתה מונחת בקרן זוית ערוכה בתשובת הרשב"א, מה שהשיבו חכמי פרובינצא להרשב"א ז"ל על זו, ואף הרשב"א ז"ל לא כתב שם אלא לאסרה בינקותו של אדם קודם שילמד חכמת התלמוד, והוא הבשר ויין". ובהמשך כתב "סהדי במרומים שכל ימי לא עסקתי בזו רק בשבת ויום טוב וחול המועד בשעה שבני אדם הולכים לטייל". בהקדמה ל"ספר הדרישה והפרישה" כותב בן המחבר ר' יוסף כהן על אביו "שלא הניח שום דבר אשר לא כתב עליו כולל כתיבת חיבורים הן על ספרי קבלה פילוסופיה, כרך גדול על התורה מקרא משנה אגדה ומדרשים".

התחום הרחב ביותר שבו התפתחה היצירה התורנית בפולין של הזמן החדש, יצירה שאינה מתחום הספרות ההלכתית, הייתה הפרשנות למקרא ולפירושי רש"י על המקרא. רק שהכיוון הפרשני של בני אותו הדור מטה עצמו אל הצד הדרשני והמגמתי. כאשר בא ר' שלמה אפרים מלונטשיץ להגדיר את מהות פירושו "כלי יקר" על התורה, הוא מודה שבצד ביאורם של לשונות סתומים שבהם חיפשו ראשונים ולא מצאו ביאור ברור והוא בא לפרש את הדברים הסתומים, הוא כולל בפירושו גם דברי מוסר לאוהבי תוכחה ומוסר וכי פירושו כולל "פשטים ודרושים" (הקדמת ה"כלי יקר" לפירושו לתורה). תופעה זו קשורה לריבוי הדרשנים והדרשנות שהתפתחה בדור הזה. בתואר הזה של "דרשן" נקראו למשל ר' ישעיהו מקרקא, ר' ידידיה מלמברג (כמבואר בספר "עבודת הלוי", קרקא שצ"ט) ור' ישראל שפירא מקאליש (רשימות נרחבות של דרשני הדור מצויים בספרו של צונץ "הדרשות בישראל"). אנו יודעים ומכירים את דרשות המהר"ל שחלק מדרשותיו נדפסו בפראג החל משנת שנ"ב (1592). חלק מן החכמים מונה את הליקויים שהיו בצורת הדרשות ובתכנן. המגע עם הספרות המעולה של הספרדים, ובכלל זה עם דרשותיהם שחלקם כבר הודפסו, כמו ספרו של הרב יצחק קארו (דודו של ר' יוסף קארו) שכבר הזכרנו במאמרינו, המריץ את גדולי המחברים לשלב בתוך ספרות הפרשנות שכתבו, חומרים שיש בהם כדי להעשיר את עולמם של הדרשנים. וכך יש לראות לענ"ד את הערותיו של ר' אפרים שלמה לונטשיץ, כמו דברים נוספים שכתב בספר "עיר גיבורים".

מעניינים ביותר הפרטים שסיפר ר' שלמה אפרים על הנסיבות שהביאו אותו לכתיבת הפירוש "כלי יקר". הוא מספר שהחליט על כתיבת הפירוש אחרי שקם מחוליו בו הוסיפו לו את השם 'שלמה'. הדבר ארע בשנת שס"א (1601) והוא מוסיף: "יען כי בעונינו מיום ליום תורת אמת הלוך וחסור, והלבבות מתמעטים, והאמת נעדרת וחכמי הדור אשר קטנם עבה ממותני, בשפל ישבו והיית כאחד מהם, וארשת שפתיך בל תמנע טוב מבעליו, בהיות לאל יד שכלך להוציא יין הרקח מענבי שכלך, על כן על משמרתי אעמודה כפעם בפעם לחבר על התורה ביאור יקר, ממנו פינה וממנו יתד שהכל תלוי בו. וכן נכללו בו הרבה דברי מוסר לאוהבי התוכחה והמוסר, ויהיה התועלת בחיבור זה למודים על האמת אשר על כן נקרא החיבור כלי יקר, כי כל הקורא בו יענה ויאמר הבן יקיר לי אפרים".

כך הרגיש אחד מחכמי הדור שבו חיו גדולי החכמים שהעשירו את ארון הספרים בספרות נרחבת שנשמרה לדורות רבים.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ. ראש כולל הלכה במכון גבוה לתורה אונ' בר אילן. רב קהילת "דובב עוז" רמת גן.

סיפור לשבת

סבי הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל

{במלאת ארבעים שנה לפטירתו של הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל, פירסם נכדו, הרב יואל עמיטל (ישיבת שעלבים) בנו של מי שעמד עד לאחרונה בראש ישיבת "הר עציון", הרב יהודה עמיטל שליט"א, נקרולוג על סבו בכתב העת התורני "המעין" (יוצא לאור ע"י מוסד יצחק ברויאר וישיבת שעלבים). העורך: הרב יואל קטן. הרב צ.י. מלצר הוא בנו של הרה"ג, רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שהיה ראש ישיבת 'עץ חיים' בירושלים ועמד עד להסתלקותו בראש "מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל". הרשימה הזאת תפתיע, ללא ספק, בעובדות שבה את קהל הקוראים ולמרות אורכה כדאי לקרוא אותה עד המילה האחרונה. שאול שיף.}

סבי הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל נולד בעיר מיר שבליטא בשנת תרנ"ט. את עיקר חינוכו קיבל מאביו, וכן מרבי יוסף יוזל הורביץ זצ"ל, ה'סבא' מנובהרדוק, תלמידו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל ומייסדה של רשת ישיבות נובהרדוק. על טביעת עינו החדה של רבי יוסף הורביץ מן הראוי לספר: ימים רבים היה ר' יוזל משוחח בכל בוקר לאחר תפילת שחרית עם תלמידו צבי יהודה מלצר במשך כשלושת רבעי שעה. היו מבני הישיבה שפנו לרבי יוסף יוזל בטענה על כך שהוא מקדיש זמן כה רב לבחור אחד, כשבזמן זה היה יכול לשוחח עם מספר בחורים! השיב להם רבי יוסף יוזל שבזמן זה הוא אינו מדבר עם יחיד - אלא עם רבים: "בשיחותיי עמו הנני בונה ישיבות"! דבריו של ה'סבא' מנובהרדוק התקיימו במלואם במוסדות השונים שהרב מלצר ייסד בארץ ישראל.

הרב צבי יהודה מלצר עלה לארץ עם אביו בשנת תרפ"ה. זמן מה לימד בישיבה הקטנה של ישיבת 'עץ חיים' בירושלים, ולאחר מכן לימד בישיבת תל אביב ובישיבת הישוב החדש בראשות הרב ראובן טרופ זצ"ל (שאביו ר' נפתלי היה ר"מ בראדין אצל החפץ חיים).

לפרדס חנה הגיע הרצי"מ בשנת תרצ"ו, לאחר שנבחר לרבה של המושבה. בבואו למושבה לא היה בכל בוקר מנין לתפילת שחרית, וכן לא היתה כל פעילות דתית מיוחדת במשך ימי השבוע. מיד עם בואו ארגן מנין קבוע לתפילת שחרית, וכן שעורי תורה לגברים ונשים. בפרדס חנה היה באותם שנים בית ספר משותף אחד לכל הזרמים במושבה, שבו למדו גם הילדים הדתיים. היתה הסכמה שבבית הספר תהיה תפילה קצרה בבוקר שבה ישתתפו כל הילדים, וכן תיאמר ע"י כל התלמידים ברכת המזון לאחר האוכל. לצורך זה היתה חובה על כל הבנים להביא כיפה לבית הספר, וכן היתה התחייבות למנות אחוז מסויים של מורים דתיים.

באחד הימים לחצו עליו הורים לפתוח בית ספר דתי נפרד. הרב הבין שהדבר עלול להעכיר את האווירה במושבה, והפירוד גם ישאיר את בית הספר הוותיק ללא כל סממן דתי. משגברו הלחצים פנה הרב מלצר יחד עם משה פרוינד (מעסקני היהדות הדתית בפרדס חנה) לחזון איש בשאלה האם לפתוח בית ספר דתי נפרד, כאשר ברור שכתוצאה ממנו ילדי הפועלים לא יקבלו בבית הספר שום דבר ביהדות. הרב מלצר סיפר שהחזון איש קם, הסתובב בחדרו הלוך וחזור, ואח"כ פנה אליו ואמר לו שזו שאלה שהוא אינו יכול להכריע בה, ורק לרב המקומי יש את הסיעתא דשמיא להכריע בשאלה קשה כזו. הרב ראה בתשובה זו חיזוק לדעתו שלא להפריד את בית הספר, וכך היה.

דבר נוסף שעשה הרב צבי יהודה מלצר, ולו הוא זכה להסכמת אביו הגאון רבי איסר זלמן, הוא סדר התפילות שהנהיג. על מנת למנוע מחלוקת בשעת התפילה בין המתפללים תיקן הרצי"מ שבליל שבת לאחר אמירת פרק 'במה מדליקין' יוסיפו ויאמר גם 'כגוונא', ובסוף התפילה יאמרו גם מזמור לדוד וברכו. בתפילת מוסף הוא קבע שיאמרו בקביעות קדושת 'כתר' כמנהג ספרד, וכן תיקן שיאמרו את הפיוט 'אנעים זמירות' בסוף תפילת שחרית ולא בסוף תפילת מוסף כמקובל. על כל השינויים האלו שאל את דעתו של אביו, וזה ענה לו במכתב שבו הסכים לשינויים, וסיים: "הכלל כי פשרות בענינים אלו - ושלום הוא שמו של הקב"ה - ישר מאוד. וד' ינחה אותך בעצה טובה בכל דרכיך, ובכל אשר תפנה תשכיל ותצליח".

על מנת לחזק את היהדות במושבה ייסד הרב מלצר את ישיבת קלצק, שאליה אסף כשלושים בחורים, ביניהם מן המעולים שקרב בני הישיבות באותם ימים. בצוות הישיבה היה גם אחיינו הרב שניאור קוטלר זצ"ל, שלימים מילא את מקום אביו הרב אהרן קוטלר זצ"ל בראשות ישיבת ליקווד בארה"ב.

באותם ימים בוגרי בתי הספר הדתיים עזבו ברובם את אורח החיים הדתי, והפסיקו לשמור תורה ומצוות. הרב צבי יהודה מלצר הגיע למסקנה שעל מנת למשוך יותר צעירים לעולמה של תורה יש לפתוח ישיבה המשלבת בתוכה אף לימודים תיכוניים, שכן רבים ילכו לישיבה מסוג זה, בעוד שבאותו זמן רק מעטים הולכים לישיבה אשר בה אין כלל לימודים כלליים. בנוסף לזה סבר הרצי"מ שכל בחור, אף זה שרוצה להקדיש את עצמו לתורה, עליו לדעת לקרוא ולהבין את השפה האנגלית, ולהתמצא

לאחר שהרב מלצר עזב את הרבנות בפרדס חנה נפתח בית ספר דתי, ואז החזיר מנהל בית הספר הכללי את ספר התורה ואת כל הסידורים והחומשים לבית הכנסת, והודיע שמעתה לא יהיה בבית הספר זכר ללימודי יהדות.

צילום המכתב נדפס בספר "בדרך עץ החיים" מאת דודי הרב ידעאל מלצר הי"ו (מהדורת תשמ"ו) עמ' 636. בהזדמנות זו אני מודה לו על המידע ועל הסיוע שהגיש לי בהכנת מאמר זיכרון זה.

לזכר הישיבה החשובה שהיתה בה; אביו רא"ז ייסד את הישיבה הזו, וגיסו ר' אהרן קוטלר, חתנו הגדול של רא"ז, שימש בה אחריו כראש ישיבה.

המשך בעמוד הבא...

ביסודות מדעי הטבע, בהיסטוריה ובכללי הדקדוק העברי. מטרתו העיקרית של המוסד שרצה להקים הייתה לשנות את המצב בו הייתה נתונה החברה הדתית באותם ימים, כשהצעירים התביישו ללכת כשכיפה לראשם.

הרב צבי יהודה מלצר פנה לרב משה צבי נריה זצ"ל, שהקים בשנת ת"ש את ישיבת 'בני עקיבא' בכפר הרא"ה, והציע לו לשלב לימודי תיכון בישיבתו; תשובת הרב נריה לרב מלצר היתה ש'יצמחו לו שערות על כף ידו' לפני שיכניס לימודי תיכון לישיבת כפר הרא"ה. בעקבות סירובו של הרב נריה פנה הרב מלצר לארגון המתחרה 'נוער מזרחי', ולאחר דיונים ובירורים חתם איתו על הסכם להקמת ישיבה שתיקרא "מדרשית דרכי נע"ם". הצדדים החתומים על ההסכם שנחתם בחודש אב תש"ה היו הרב צבי יהודה מלצר והרב שניאור קוטלר באי כח ישיבת פרדס חנה מחד, וההנהגה הארצית של ארגון 'נוער מזרחי', על ידי בא כוחה ישראל קוז'ניצקי, מאידך. מטרת המוסד לפי הכתוב במסמך: "לגדל בני תורה ולהאציל מרוחה על כל אורח חייהם האישיים הציבוריים והלאומיים, ע"י: 1. למוד התורה לענפיה (בהדגשה מיוחדת על מצוות התלויות בארץ, הלכות ציבור ומדינה וכו'). 2. יצירת חברה חדורה אהבת תורה וישראל, הקשורה קשר חי לארץ ישראל"...

באותו חודש נחתם הסכם בין הרב צ"י מלצר וישראל קוז'נצקי לבין הרב יהושע יגל זצ"ל שהוא יהיה ראש המדרשיה, וינהל אותה מבחינה תורנית וחינוכית. המדרשיה גדלה והתפתחה, וזכתה לכך שבין השאר הרבה תלמידי חכמים, ראשי ישיבות, רבנים ודיינים למדו בה בתחילת דרכם.

בשנת תש"ז נפטר הרב צבי שטיינמן זצ"ל, רבה הראשי של רחובות וחותנו של הרב מלצר, והרב נבחר לכהן כרבה הראשי של רחובות תחתיו. הרב העדיף להישאר בפרדס חנה, אך בעקבות הפצרות של אביו הגאון קיבל הרב צבי יהודה מלצר את המשרה, ובד בבד העביר לרחובות את ישיבת קלצק. מן הרמי"ם שהיו בישיבה אז ידועים הרב אליעזר מנחם שך זצ"ל, הרב יצחק קוליץ זצ"ל רבה של ירושלים, הרב יואל קלופט זצ"ל אב"ד חיפה, הרב זבולון גרז זצ"ל אב"ד רחובות, הרב משה שמעון וינטרוב זצ"ל והרב אלימלך בר שאול זצ"ל. הישיבה הגבוהה התקיימה עד שנת תשי"ז, ואז התמזגה עם ישיבת הדרום (ראה להלן).

בנוסף ייסד הרב ברחובות גם בית דין, שבו שימש כאב"ד שנים רבות. הממונה על נושא זה בסוכנות היהודית (בימי טרום מדינה) התנגד באופן נחרץ להקמת בית דין ברחובות, אבל הרב מלצר בתקיפותו אילץ אותו לאשר את הקמתו. לאחר מכן, בראותו שלבית הדין ברחובות באים אנשים מכל דרום הארץ, כולל אילת ובאר שבע, יזם והקים את בית הדין בבאר שבע. הרב מלצר לקח איתו דיין נוסף ועמו נסע לבאר שבע מדי פעם, ושם הם ישבו כבית דין עם הרב הראשי של באר שבע הרב טנא זצ"ל, בניגוד לדעתו של הרב מיימון, שהיה אז שר הדתות. כך נקבעה עובדת קיומו של בית דין בבאר שבע.

יותר מאוחר ייסד ברחובות את 'ישיבת הדרום' שלאחר מכן התמזגה עם ישיבת קלצק, ממנה יצאו הרבה רבנים ואנשי תורה. בין הרמי"ם בישיבה היו הרב אלימלך בר שאול זצ"ל שלאחר מכן מונה לרבה של רחובות, הרב מרדכי ברויאר ז"ל שהתפרסם כגדול חכמי המסורה בימינו, ויבלח"א חתנו של הרב מלצר, אבי מורי הרב יהודה עמיטל שליט"א, ראש ישיבת הר עציון. הרב מלצר פיתח את המודעות והנכונות של בני הישיבה להיות מורים בישראל, ענין שראה בו חשיבות עליונה, בכך שהיה הראשון שהקים במסגרת הישיבה סמינר למורים (בשמו היום "מורשת יעקב"). זמן קצר לפני פטירתו הצליח להשיג את אישור משרד החינוך לפתוח בישיבת הדרום מכללה למורים לבתי הספר העל יסודיים. בנוסף הגה עם חתנו הרב עמיטל את רעיון "ההסדר", ותלמידי הסמינר ברחובות היו הראשונים ששירתו בצבא לפי ה"הסדר" הזה, שאליו הצטרפו מאוחר יותר תלמידי ישיבת 'כרם ביבנה' ואחרים.

בראותו שבשכונת שעריים ברחובות, השכונה הוותיקה והגדולה של עולי תימן, רבים מבני הנוער עוזבים את שמירת המצוות, פתח עבורם כתה בישיבת הדרום. הרב הבטיח להם שהם יהיו חלק מן הסמינר לכל דבר אף אל פי שלא היתה בידם תעודת בגרות, ואמנם הצליח להשיג לבוגרים תעודת הוראה. כמה מתלמידים אלה הפכו להיות מחשובי הרבנים הצעירים בעדה התימנית.

מסיבות רפואיות ואישיות החליט הרב מלצר בשנת תשי"א לפרוש מרבנות העיר. הרב אלימלך בר שאול מילא את מקומו, והרב המשיך לכהן כאב בית הדין וכראש ישיבת הדרום. כשפרש מראשות בית הדין מינה את הרב זבולון גרז לאב"ד. הרב אלימלך בר שאול נפטר בפתאומיות בגיל 52 בשנת תשכ"ה, ובזמן הלווייתו הכריז הרב מלצר בלשון חז"ל: "מלמד שהושיבו ישיבה על קברו"! ומיד התחיל לטפל בהקמת ה'כולל' ברחובות שנקרא על שם הרב בר שאול, שהוא היום מן הכוללים המפוארים בארץ. כמו כן פתח הרב מלצר ישיבה מקצועית בישוב גן יבנה הסמוך לרחובות.

באחד הימים נסע הרב מלצר לסידורים במשרד הדתות בירושלים. בהיותו שם נכנס אברך צעיר בעל הדרת פנים, אשר הרשים אותו במיוחד. הרב מלצר שאלו מי הוא, ותשובתו היתה שהוא הרבי מקרטשניף. הרב מלצר, אשר היה ידוע בכך שהשתדל להשיג פרנסה לתלמידי חכמים רבים, שאלו מיד: "ומה עם הפרנסה?", והרבי הצעיר השיב שמצב פרנסתו אינו פשוט. הרב

לפי עדותו של בנו ידעאל מלצר, ששמע מפי אביו מספר פעמים את הסיפור. רק לאחר שנים, בעקבות שינוי העיתים, החלו ללמוד גם בישיבה בכפר הרא"ה לימודים תיכוניים.

'נע"ם', המקבילה ה'בורגנית' של בני עקיבא; תנועת בני עקיבא היתה קשורה ל'הפועל המזרחי', ותנועת נע"ם למזרחי.

קוז'ניצקי הוא ישראל סדן ז"ל, שניהל את מוסדות המדרשיה כיובל שנים. סייע לו משנהו בראשות נוער המזרחי מיכאל צור ז"ל (אז ליברמן), לימים מראשי המשק הישראלי.

הרב יגל (קרי 'יוגל') נולד בשנת תרע"ו, ולמד בילדותו אצל דודו רבי שבתי יגל בסלונים, ואח"כ אצל ר' אלחנן וסרמן בברנוביץ' ואצל ר' אהרן קוטלר בישיבת קלצק. בשנת תרצ"ו בהיותו בן עשרים עלה ארצה ולמד עוד כמה שנים בישיבת 'מרכז הרב', ואח"כ נקרא ללמד בישיבת 'הישוב החדש' בת"א (שלא למדו בה עדיין לימודי חול), אז בראשותו של הרב עמיאל רב העיר. באותם שנים התקרב מאוד לגאון החזון איש, והרב יגל קיבל על עצמו את התפקיד החדש בברכתו. שימש במשך כחמישים שנה כראש ישיבה ומנהל חינוכי של המדרשיה, ובשנים האחרונות שימש כנשיאה. הרב יהושע יגל נפטר בחנוכה תשס"ז, והמדרשיה נסגרה בסוף אותה שנה.

מדרשית נעם היתה למעשה הישיבה התיכונית הראשונה. המדרשיה נודעה במשך השנים בקשרים החברתיים ההדוקים של תלמידיה ובוגריה, ובמיוחד בקשר המיוחד שנרקם בינם לבין רבם הרב יגל.

המשך בעמוד הבא...

הזמינו לביתו ברחובות, ושם בקשו להקים בית מדרש בעיר, ונתן לו ולמשפחתו מקום מגורים זמני בפנימיית ישיבת הדרום, למרות שצר היה המקום בבנין הפנימייה אף עבור תלמידי הישיבה. לימים גדלה חסידות זו, והיא כוללת היום קריה חסידית ומוסדות חינוך רבים בעיר רחובות.

את הרב מלצר ניתן למנות גם כראשון לרבני הקיבוץ הדתי. בעת רבנותו בפרדס חנה שכנה בתחומי המושבה קבוצת בארות יצחק. הרב מלצר ביקר בה לעיתים קרובות, נתן לבני הקיבוץ הרצאות ושיעורים וכן פסק להם וענה לשאלותיהם. חברי הקיבוץ קבלוהו כמורם ורבם, והיו קרובים אליו מאוד. הקשרים נמשכו גם לאחר שעזבה הקבוצה בשנת תש"ג את פרדס חנה ועברה למקום הקבע דרומית מזרחית לעזה. הרב מלצר היה נוסע לערוך חופות לבני הקבוצה, ומכיוון שהרב מלצר לא לקח תמורה כספית בעבור החופות שערך לחברי הקיבוץ ראו הקיבוצניקים בחתונתה של בתו הזדמנות לגמול לו על פועלו. בחודש מנחם אב תש"ז, כאשר בתו מרים (אמי מורתי) התחתנה עם הבחור ניצול השואה יהודה קליין, היום הרב יהודה עמיטל, ערכו להם חברי בארות יצחק את החתונה בקיבוץ. למרות הדרכים שהיו חסומות בגלל עוצר שהוכרז על ידי השלטון הבריטי בעקבות חטיפת שני הסרג'נטים הבריטיים על ידי אנשי הלח"י, הצליחו להגיע לחתונה מירושלים גם סב הכלה הגאון רבי איסר זלמן מלצר עם הסבתא הרבנית ביילא הינדא, יחד עם סבא וסבתא של החתן שהגיעו לארץ לפני השואה. לאחר מכן הרב יהודה עמיטל, שהתיישב גם הוא ברחובות, המשיך להעביר שיעורים בבארות יצחק.

על אצילות רוחו של הרב מלצר יעיד סיפור אחד מני רבים: במשך תקופה מסויימת לפני שהגיע לפרדס חנה היה הרב מלצר ר"מ בחיפה בישיבת 'תפארת ישראל'. באחד הימים סיפר לו בשמחה ראש הישיבה הרב דב מאיר רובמן זצ"ל שאחותו התארסה. הרב מלצר איחל לו ברכת מזל טוב, ומיד אמר לו שהוא מתפטר ממשרתו. הרב רובמן הנדהם שאל אותו מדוע? השיב הרב מלצר: "אין לי ספק שהתחייבת לחתן, שהינו ת"ח, שתתן לו משרה בישיבה; אבל הרי עכשיו אין לך צורך במגיד שיעור נוסף, וגם מצבה הכספי של הישיבה אינו פשוט, ולכן לא אמשיך ללמד כאן". אמר ועשה!

הרב מלצר היה ידוע במידת הבטחון, באהבת חסד ובעזרה לרבים, במיוחד לתלמידי חכמים שעלו לארץ בשנים הראשונות למדינה ללא פרנסה. כמו כן היה ידוע בתקיפותו הרבה בדברים שחשב שהם נכונים וצודקים. סיפור ידוע על תקיפותו קשור לטקס חנוכת בנין "היכל שלמה" בירושלים בשנת תשי"ח, ששודר ברדיו בשידור חי: בסיום הטקס שרו את ההמנון "התקוה", ואילו הרב מלצר קם ושר לבדו מול המיקרופון במנגינת התקוה את "שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". הוא סיים לשיר את שיר המעלות עד תומו גם אחרי שהמיקרופון סולק ממנו...

הרב צבי יהודה מלצר נמנה על רבני הפועל המזרחי, אולם היה אדם לגמרי בלתי שגרתי. כחניך שיטת המוסר של נובהרדוק אחז במנהגים חריגים, לא נכנע למוסכמות, ולא שעה למה שיאמרו עליו ברחוב, הן במילי דשמיא והן במילי דעלמא. כך למשל נהג בימות הקיץ לחבוש מגבעת קש לבנה עם המעיל הארוך הרבני, אף בשנים בהן שימש אב בית הדין ברחובות; כך נהג לעלות כטרמפיסט גם על עגלה המונהגת על ידי סוס, ולא חס על מעמדו המכובד כרב העיר. מעשה שסיפר עליו אחד הרבנים: לאחר קום המדינה הוזמנו כל דייני בתי הדין בארץ אל נשיא המדינה. כשנכנס הנשיא לחדר עמדו בפניו כולם ביראת כבוד ותוך התבטלות עצמית. אז פתח הרב מלצר זצ"ל ואמר: "אדוני הנשיא, היום יום שלישי בשבת, והשיר של היום הוא 'מזמור לאסף אלוהים ניצב בעדת אל בקרב אלוהים ישפוט'; אין אלוהים אלא דיינים, יראה כבוד הנשיא במחיצת מי הוא עומד!"...

תלמידיו עמדו לא פעם נפעמים מול כוחות הנפש הכבירים שלו, אולם הוא היה אומר להם שכוחות הנפש אינם ענין לשבועות או חודשים, אלא הם תוצאה של עבודה עצמית במשך עשרות שנים. על כוחות הנפש שלו סיפר גם רופא השיניים שלו: באחד הימים הרב החליט שמקורו של הכאב הוא הפחד, ולפחד צריך רק מהקב"ה; מאז ביקש לעבור את טיפולי השיניים ללא הרדמה!

בשנת תשי"ד, לאחר פטירת אביו הגאון רבי איסר זלמן זצ"ל, אושפז הרב צבי יהודה בבית החולים ביקור חולים עקב אירוע בלב. לאחר שבחדרו נפטרו שלושה חולים בזה אחר זה קיבל הרב מלצר שלושה התקפי לב בזה אחר זה. רבי אריה לוין זצ"ל שביקרו מידי יום בבית החולים הציע לו לעשות את גורל הגר"א הידוע. הרב אריה לוין חזר לביתו להביא את ספר התנ"ך שאיתו היה עושה את גורל הגר"א, והפסוק שעלה בגורל היה הפסוק שנאמר לחזקיהו המלך בחוליו: "וְהוֹסַפְתִּי עַל יָמֶיךָ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה" (מל"ב כ, ו). ואכן, הרב צבי יהודה מלצר נפטר לאחר חמש עשרה שנים בשיא כוחו, לקראת שנתו הע"א, בט"ו תמוז תשכ"ט, ונקבר בהר המנוחות בירושלים לצידו של מורו הרב יוסף יוזל הורוביץ שעצמותיו הועלו לארץ. הרב צבי יהודה מלצר השאיר אחריו מפעלים רבים שהטביעו את רישומם על כלל הציבור הדתי בארץ. תנצב"ה.

■

בהגרלת הגר"א השתמש הרב אריה לוין גם כדי לזהות את חללי שיירת הל"ה.

בזמן מחלתו של סבי נוסף לו השם 'רפאל', וכך נכתב על מצבתו - 'רפאל צבי יהודה'. מעניין לציין שחמש עשרה שנה נוספו גם לרב אריה לוין זצ"ל עצמו, שנפטר גם הוא בשנת תשכ"ט.

ראש-יהודי - תנועת תשובה ציונית
מחפש תורם/משקיע רציני
לפרוייקט חינוכי חדשני
ראש יהודי
תנועת תשובה ציונית
לפרטים: rosh@rosh-yehudi.co.il ■ לתרומות באתר מאובטח: http://roshy.org/donations.asp

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

החלום ושברו

כשנרשמתי ללימודי המשפטים התקבלו לתחום מתי מעט ברי מזל. בין לבין ועד שהשלמתי את חוק לימודי, הוצף השוק באין ספור מכללות, שהציפו את השוק באדבוקטים לרוב.

המקצוע איבד את כבודו וזוהרו עומם. גם הביקור בבתי המשפט הפך לחוויה מפוקפקת למדי. הרמה של עורכי הדין התדרדרה פלאים והרמה של השופטים התדרדרה מעט יותר.

זה עתה שבתי מדיון מדגמי.

כל דרדק זב חוטם יודע כי יש להתייצב לדיון בשעה היעודה. מי אשר יאחר לדיון יתן על כך את הדין.

השופטים מאידך, נוהגים ככל העולה על רוחם, קובעים אין ספור דיונים לאותו יום דיונים ולא מעט מהם לאותה השעה ונכנסים לאולם כשנחה עליהם הרוח.

הוזמנתי לשעה אחת.

ברבע לשתים עשרה זימזמה המזכירה: "אם לא תצא עכשיו לא תגיע". עזבתי הכל, ירדתי במרוצה, התנעתי בזריזות, דהרתי ברחובות הצרים, עקפתי, צפרתי, איתרתי חניה כפולה, ובאתי בשערי היכל המשפט.

ברוך השם, הגעתי בזמן.

הדיון של שעה שתים עשרה נמשך.

ונמשך...

ונמשך ונמשך ונמשך...

הפרקליט המלומד המשיך לחקור את העד.

בשתיים ושלושים החל ויכוח נוקב בין האדבוקט הנכבד לכב' השופטת. כבודה שאלה את הפרקליט למשך החקירה הצפויה. עורך הדין השיב כי אין לו מושג, הוא רק התחיל.

התשובה לא נשאה חן בעיני כבודה ובית המשפט ניסה להתמקד:

"עוד כמה שאלות יש לאדוני".

"הרבה" השיב.

"תשמע, זה לא ילך ככה" קבעה השופטת והקציבה לחברי למקצוע עוד שתי שאלות.

"זה לא יספיק" התמרד הפרקליט וטען כי הוא נדרש לכל הפחות לעשר.

"מקסימום שלוש" התמקח ביהמ"ש.

"לא יכול לרדת משמונה" התרים מיודענו.

"לא מוכנה" קבעה השופטת בנחרצות "מקסימום שתיים ועוד שלוש".

"לא מספיק" קבע עורך הדין "אני צריך שבע".

בסופו של דבר סגרו הצדדים במורת רוח הדדית על שש. כן, שש שאלות.

> "כל דרדק זב חוטם יודע כי יש להתייצב לדיון בשעה היעודה. מי אשר יאחר לדיון יתן על כך את הדין..."

אחד הפרמטרים המפורסמים להסדר טוב הוא שאף אחד מהצדדים לא בא על סיפוקו המלא.

או אז החל מיקוח על הגדרת המושג "שאלה". האם שאלת הבהרה לשאלה קודמת תחשב שאלה בפני עצמה, והאם שאלה שלא נענתה תבוא במניין.

וכך, כשבהמשך לשאלה "יש הסכם?" (שנענתה בחיוב) שאל עורך הדין אם "אפשר לראות את ההסכם?" החלה התנצחות קשה האם מדובר בשאלה נוספת או בהמשך השאלה הקודמת.

כאשר העד השיב לשאלת הפרקליט: "אינני יודע", טען האחרון כי אין מקום להביא את השאלה בחשבון.

בית המשפט קפץ כנשוך נחש "שאלת, זאת שאלה, נשארה לך עוד אחת".

"סליחה?" פנה עורך הדין אל כבוד בית המשפט.

"לא יעזור לך, אדוני הצעיר, אל תתנצל, יש לך רק עוד שאלה אחת" העמיד בית המשפט את הפרקליט במקום "כן רק שאלה אחת, מה אתה רוצה לשאול?"

"מתי גברתי פורשת לפנסיה?"

הכותב הינו בעל משרד עורכי דין ברעננה

שביבים / שאול שיף

"מקור ראשון" לחילול שבת

במגזין "נשים" של "מקור ראשון", שראה אור בימים אלה, מתפרסמת מודעה של "מעצבים ביקב" המבשרת על הנחות גם בתחילת העונה. בטקסט של המודעה מצויין כי החנות פתוחה במהלך כל השבוע. ומה עם שבת? שבת קודש? אז מופיע הסבר מידי: (מעניין של מי?)

עד יום ו' מ-10 עד 20 וביום ו' מ-10 עד 19, שזה בסדר אם כי בדוחק רב, ומצאת השבת עד 23.

פרסום השעות הללו מעורר את הרושם כי מדובר בחנות שומרת שבת וזאת כדי להוליך שולל את קהל הקוראים שומרי-שבת, שחלקם עשויים שלא לרצות לפרנס חנות המחללת שבת. שכן, "מעצבים

ביקב" שבמושב טל שחר פתוחה גם בשבת על פי המודעה עצמה. מתחתיתה שכח מישהו להוציא את השורה המודיעה: "לידיעת ציבור הקונות החנות פתוחה בשבת".

הניסיון הנואל הזה להסתיר בעורמה מציבור הקוראים/ות כי מדובר בחנות מחללת שבת ובכך לגרום לרבים שלא להעדיף על פניה חנות של יהודים שומרי שבת, פסול מכל וכל, וחבל מאוד שיהודים שומרי שבת נותנים יד למעשה שכזה. פגיעה בקדושת השבת לא תסייע לשפר את מצבו הכספי של "מקור ראשון" וההיפך הוא הנכון.

אין זו הפעם הראשונה ש"מקור ראשון" מפרסם מודעה של בית מימכר המחלל שבת. מחיתי על כך בעודי עובד בעיתון "הצפה" במדור "בסוד שיח" ולמיטב ידיעתי חדלו מאז לפרסם מודעות של מחללי שבת. הפעם החליטו שחבל להפסיד מודעה אפילו של מחללי שבת ותיחכמו את תוכנה.

הארץ הדתית רעשה כאשר פורסם מכרז של רשות שדות התעופה התובע חנויות פתוחות בכל ימות השבוע חוץ מיום הכיפורים. והנה כאן, עיתון שבעליו דתיים והרוב המכריע של קוראיו שומרי מצוות ורק בשוליים ממש מנויים עליו מסורתיים, מעודד ציבור דתי ללכת ולקנות בחנות מחללת שבת. הלא תבושו?

שאלתי פעם אישיות דתית מוכרת מאוד שזכתה במכרז של אחת מרשתות הטלוויזיה המחללת שבת בפרהסיה: מה תענה ביום הדין, אם אכן אתה מאמין שקיים דבר כזה, על זה שאתה נדחף בשביל כבוד או כסף למכרז כזה? מילא, אדם רעב ללחם מחלל שבת, מסייע למחללי שבת, מעורב בחילול שבת אפשר עוד לסנגר עליו, אבל אתה? מה לך כי תהיה שותף גלוי או סמוי לעוברי עבירה? מסתבר שלכל אלי ההון הללו יש את הרבנים שלהם שמוצאים להם נקודות היתר לפגוע בקדושת השבת וכו'. אותם רבנים כנראה מצאו נקודת היתר גם לפרסם מודעות זימה בעיתון "ישראלי" ולהכשיל בהן את עיני הרבים?

היזהרו ממגנום וקורנטו בחו"ל

כותב גדי כהן משגיח הכשרות במפעל הגלידות של "שטראוס":

"חשוב להבהיר ולפרסם במיוחד בימים אלה כאשר אנו בפיתחה של עונת החופשות והטיולים בחו"ל. גלידת "שטראוס" היא חלק מקונצרן בינלאומי ענק הנושא את השם יוניליוור (המוכר בארץ יותר בתחום חומרי הניקוי אבל הוא גם הבעלים של "תלמה" ו"ורד הגליל"). כתוצאה מכך ניתן למצוא גם בחו"ל את אותם המותגים המוכרים לכולנו בארץ כמו מגנום, קורנטו ועוד. ההבדל הוא שבכל מדינה מדובר בייצור הנעשה על-ידי המפעלים המקומיים והגלידות הללו אינן כשרות בשום אופן, ומדובר באיסורי תורה ממש (והדבר נכון גם לגבי חברות מתחרות). רק אותם מוצרים הנושאים את השם "שטראוס" עם סימוני הכשרות המוכרים מהארץ, כשרים. "שטראוס" מייצאת גלידות לבריטניה, צרפת וארה"ב להנות בהן את ציבור שומרי הכשרות במדינות הללו".

חמין במוצאי שבת מלוגמה

מובא ("דברי יצחק" אות לג) בשם אחיו של רבי אלימלך מליז'נסק זי"ע הלא הוא רבי משולם זושא מאניפולי זצוק"ל: הגמרא קובעת כי "חמין (שתייה חמה או מאכל חם) במוצאי שבת, מלוגמה" (רפואה). למרבה הפלא אין הגמרא מציינת לאיזו מחלה החמין היא רפואה? והתשובה היא: "שלא תשרה עליך עצבות. והדבר מרומז בפסוק: "ומחבש לעצבותם". שכן, מחב"ש היא ר"ת: חמין במוצאי שבת מלוגמה, וסמוך למילה זו כתובה המילה "לעצבותם" לומר לך ששתייה חמה במוצאי שבת היא רפואה לעצבות. וכותב מחבר "דברי יצחק" שטוב לומר כן בפה, כמה פעמים, בעת שתיית או אכילת חמין: "חמין במוצאי שבת מלוגמה". נסו ותיווכחו האמנם.

"כבוד הבריות"

המקרה המובא להלן בתמצית, מופיע בשו"ת "נודע ביהודה" מהדורא קמא/ אורח חיים סימן ל"ה והרי פרטיו.

והנה שורש השאלה, שאחד נכשל באשת איש שלוש שנים רצופות (בתקופה) שהיה בביתה. עתה נתעורר בתשובה, ואשרי לו שתורתו סייעה לו שלא ישתקע בטומאה. ונפשו לשאול (שאלה) הגיעה, שהוא עתה חתן האישה הזאת, שנשא את בתה: האם מחוייב הוא להודיע לחמיו שיפרוש מאשתו שזינתה, או שתיקתו יפה. שכן, המה אנשי-שם ויש להם בנים חשובים בתורה ובמשפחה יקרה ויש לחוש לפגם משפחה (בעקבות הפרסום עלולים להטיל פגם במשפחה) (והשאלה היא האם) משום כבוד הבריות רשאי הבעל-תשובה להיות בשב ואל תעשה, שלא להודיע לחמיו כלל... וגם שאל לסדר לו תשובה על פי כוחו כי הוא אדם חלוש מאוד ומתמיד בתורה הרבה...

והתשובה: ולכן העצה היעוצה בזה שהנואף יגיד רק לבעל האשה בהצנע... ולכן טוב לו שיתוודה בצינעא בפני בעל האשה שהוא עתה חמיו, ואם יתבייש בזה בפני חמיו, טוב לו שיתבייש, ועובר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו. וגם נראה לעניות דעתי שחייב על כל פנים לבקש (סליחה) על עצמו מאת חמיו, שהרי עוון זה שעבר על אשת איש יש בזה שני חלקי עבירה. חלק אחד בינו לבין המקום שעבר עבירה חמורה ובזה מועיל תשובה ויום הכיפורים. אבל יש בזה חלק שני: עבירות שבין אדם לחבירו, שהרי גורם לו לאסור אשתו עליו. והרי בעבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר ולא תשובה מועילה וצריך על כל פנים לפייסו בדבר שאינו מועיל תשובה... ובזה שלא יפרסם בפני בית דין רק בפני בעל האשה ממילא יצאנו גם חובת כבוד המשפחה כי אין כאן פגם. כיוון שמעלתו מזכיר במכתבו שהבעל כבר זקן ובא בימים ולא יהיה להוט לישא אחרת אף אם זו אסורה לו. ולגרש את הזונה אינו מחוייב על פי הדין ורשאי להחזיקה בביתו ואינו חשוד שיבוא עליה באיסור שכיוון שזנתה מאוסה היא בעיניו... אמנם זה פשוט שלא יתייחד עמה בחדר, שזה דומה לאש בנעורת. ואם כן, אין אדם שירגיש בדבר ואין כאן שום פגם.

ואשר לדרכי התשובה: "אמנם מה שמזכיר מהתמדת לימודו נפלאות וגם שברון רוחו ושמירת פיו ולשונו מדברים בטלים, כבר יש יסוד גדול לסמוך עליו". ולהלן מורה לו הנודע ביהודה סדרי תשובה לשלוש שנים ראשונות ולאחריהן עוד שלוש שנים קלות יותר והנהגות לכל ימי חייו... ביניהן: לימוד תורה בעיון ומוסר ואמירת תהלים ואינו משחרר אותו מתעניות ומתיקון חצות וכמובן צדקה. "יתר סיגופים כבר הזכיר מעלתו שאינו שוכב על מיטה כלל ודי בזה..." ועוד: "ירחיק משחוק שלא ישחוק שלוש שנים הללו אפילו שלא ימלא פיו, ולשמחה מה זו עושה והוא יתאבל על עוונו.לא יסתכל בנשים ויהי שח עיניים וכל ימי השבוע לא ישתה יין ולא יין שרף ולא משקה המחמם רק תה עם צוקר יכול לשתות ולפעמים מעט קפה...". (ומעניין כל הדין ודברים בשו"ת הזה אותו למדנו מפי ועם הרב בנציון אלגזי, ראש מכון "צורבא מרבנן" בבית מדרש "אהל ארי" רעננה, באכסניה התורנית של הרב רונן נויבירט כולם שליט"א).

וואו...

מה טבו אהליך יעקב משכנותיך ישראל

השל"ה הקדוש (רבי ישעיה הלוי הורביץ, מחבר "שני לוחות הברית") כותב: פסוק זה נקבע על ידי מסדרי התפילות בפתחה של תפילת שחרית. וכבר תמהו על כך האיך אנו משמיעים בתפילתנו פסוק שבלעם הרשע נתכוון לקלל בו את ישראל? אולם, כבר אמרו חז"ל במסכת בבא בתרא (יד עמוד ב') "משה כתב ספרו (לאמור פרשיות התורה) ופרשת בלעם". בכך מעידים חז"ל שברכות בלעם נתקדשו על ידי משה רבינו, שכלל אותם בספר התורה. וכיוון שכך, נהגו מסדרי התפילות כראוי, כאשר קבעו לפתוח את תפילת שחרית באמירת "מה טבו אהליך יעקב וגו'", פסוק המרמז על מציאות של בתי כנסיות ובתי מדרשות ועל השראת השכינה בישראל.

ליקט וערך: עו"ד משה פרידל

כל הרוצה לקבל באימייל ולהצטרף
ללימוד משנה והלכה יומית יש לפנות ל:
mhyomit@gmail.com

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין
עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il